

DUURZAAMHEID VOLGENS JAN PAUL VAN SOEST

'INNOVATIEKRACHT VAN DE INDUSTRIE ZORGT VOOR DE VERGROENING'

Een offensief industriebeleid dat de zware intensieve industrie tot gangmaker maakt van de transitie naar een duurzame economie. Volgens Jan Paul van Soest is er geen andere weg. "Je hebt de maakindustrie nodig voor bepaalde spullen, diensten en energievoorzieningen." Daarnaast laten diverse routekaarten, waaronder de *Routekaart Chemie 2030*, zien dat de industrie de klimaatdoelen kan halen. Maar het is niet genoeg. "Je moet een zekere maatschappelijke kritische massa creëren waar de overheid niet omheen kan."

Tekst: Igor Znidarsic

was dat de kanteling rond 2020 zou plaatsvinden. We hebben sinds de jaren zeventig veel milieu-innovaties doorgevoerd, productieprocessen schoner en zuiniger gemaakt, maar aan wezenlijke systeemveranderingen, zoals het beprijzen van externe kosten waaronder die van carbon, hebben we weinig gedaan, zodat de kans dat zogeheten *overshoot*- en *collapse*-scenario's à la de Club van Rome toch naderbij komen wel degelijk aanwezig is. Neem alleen de klimaatverandering, die overigens door de Club van Rome destijds niet is voorzien."

Als oplossing pleitte Liesbeth van Tongeren van GroenLinks onlangs in Trouw voor - kort door de bocht gezegd - afschaffing van de zware energie-intensieve industrie. U reageerde daarop met de stelling dat we de zware industrie juist moeten inzetten als gangmaker voor verduurzaming.

"Ik bestrijd het beeld dat je in de nieuwe, groene economie de basisproductie niet meer nodig hebt. Onze economie heeft een stevige materiële basis nodig. Er zullen wereldwijd verschuivingen in plaatsvinden, en de samenstelling van onze productportefolio zal onder invloed van verduurzaming veran-

de CO₂-uitstoot daardoor niet af, misschien zelfs toe. Volgens mij kan de basisindustrie van onderdeel van het probleem onderdeel van de oplossing worden. Je moet ook niet de bal alleen bij de industrie neerleggen wat betreft het milieu. Samenleving, overheid en maatschappelijke organisaties moeten samen de verantwoordelijkheid dragen om de voorwaarden te scheppen, zoals een goed economisch klimaat, zodat de industrie haar rol kan oppakken en voor de innovaties kan zorgen. Voor de windturbines die GroenLinks zo graag wil is heel veel staal nodig en kunststof en allerlei innovatieve materialen."

Wat moet de rol van de overheid hierbij zijn?

"De overheid trekt zich steeds verder terug, roept alleen af en toe dat iets moet gebeuren of juist niet. Het resulteert in een jojo-koers waar de industrie niet zijn investeringsagenda op kan baseren. Dat vind ik schadelijk. Ik denk dat industrie, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen gezamenlijk tegen de overheid moeten zeggen: dit is wat er nodig is en dit is wat de overheid zou moeten doen. Je zou

Ik werk voor veel verschillende organisaties, met één gemeenschappelijk factor: duurzaamheid, en dan vooral de *planet-kant*", zo vat hij zijn werkzaamheden samen. Behalve eigenaar van Jan Paul van Soest Advies voor Duurzaamheid, is Jan Paul van Soest onder meer partner bij De Gemeynt (een coöperatie van zelfstandige adviseurs, denkers en entrepreneurs die zich bezighouden met het organiseren van samenwerking tussen sleutelspelers om duurzame oplossingen mogelijk te maken) en voorzitter van de raad van advies van De Groene Zaak (een vereniging van 170 bedrijven die vaart willen maken met de vergroening van de economie, van kleine adviespraktijken tot Eneco, PGGM en Heijmans). Hij deed onderzoek naar *Carbon capture & storage*, was betrokken bij de oprichting van Plant One, adviseerde menig bedrijf, waaronder Shell. Op de middelbare school al werd hij gegrepen door het vak ecologie, 'het vernuft waarmee de ecosystemen in elkaar zitten'. Toen hij het rapport van de Club van Rome las, wist hij waar zijn toekomst lag en ging hij milieuhygiëne studeren.

Hoe kijkt u nu terug op de voorspellingen van de Club van Rome?

"Het is een populair misverstand dat die voorspellingen niet klopten. Het 'ongewijzigd beleid'-scenario

'Op jojo-koers van overheid kan industrie investeringsagenda niet baseren'

deren, maar je hebt de maakindustrie gewoon nodig voor bepaalde spullen, diensten en energievoorzieningen."

Met het de deur uit doen van de zware industrie wordt het probleem volgens u alleen maar verplaatst.

"De afgelopen tien, twintig jaar is een belangrijk deel van de productie door diverse ontwikkelingen verlegd naar China en andere landen waar de ontwikkeling van milieubeleid minder gevorderd is. We hebben een deel van onze klimaatproblemen geëxporteerd. Per saldo neemt

veel invloed en belangen uit verschillende hoeken op tafel moeten leggen en daarmee laten zien dat de samenleving een bepaalde kant op wil en de plannen goed heeft uitgedacht, zodat de overheid alleen nog kan zeggen: wie zijn wij om dat tegen te houden? De industrie moet die rol van 'leiderschap nemen in een maatschappelijk proces' nog oppakken."

Is de Routekaart Chemie 2030 een voorbeeld van die rol?

"Die Routekaart is een hartstikke goed verhaal. Die laat zien, net als

'Onze economie heeft een stevige materiële basis nodig'

de Routekaart van de metaalindustrie, dat de industrie de klimaatdoelen kan halen. Maar ik denk dat je nog verder moet gaan en een zekere maatschappelijke kritische massa moet creëren waar de overheid gewoon niet omheen kan."

Hoe kan de chemische industrie nog verder bijdragen aan de verduurzaming van de samenleving?

"Binnen de bedrijfspoorten en binnen de huidige spelregels gebeurt er al heel veel. Er wordt naar de *eco-footprint* gekeken en andere impacts op natuur en milieu. Vaak zit men al tegen de grenzen aan van wat mogelijk is. Je moet je dan afvragen waar die grenzen dan precies in zitten. Zijn het de fundamentele – economische – spelregels die we hebben afgesproken? Zijn het de barrières in de keten, ook al is de

chemie al heel ver met ketensamenwerking? Je moet je dan gaan buigen over de beleidsmaatregelen die daarbij horen, de incentives, de stimulansen die nodig zijn. Naar mijn idee is het collectieve bedrijfsleven op dat punt toch nog meer defensief dan proactief."

Aan wat voor beleidsmaatregelen denkt u?

"Een bepaalde CO₂-prijs per ton, terwijl je ondertussen als Europa de concurrentieslag niet wilt verliezen. Je zou kunnen nadenken over een systeem waarin je bepaalde slimheden – compensatiegelden, dat soort instrumenten – introduceert, die de industrie in het economisch speelveld uit de wind houden. Engeland zorgt ervoor dat bij aanbestedingen van grote windparken op zee de Engelse industrie aan bod komt en haar innovatieve rol kan vervullen. Maar Nederland wil het liberaalste jongetje van de klas zijn, we zijn wars geworden van ideeën voor industriebeleid."

Wat kan de chemische industrie zelf doen richting verduurzaming?

"Je kunt hogere percentages biograndstoffen en gerecyclede materialen in plaats van *virgin* materialen gebruiken. Dat kun je eisen, gewoon via inkooporders. Wat je ook kan doen is de overschotten aan elektriciteit vanwege duurzame energiebronnen nuttig gebruiken. Je kunt daaruit waterstof produceren, die je deels in je chemische processen kunt inzetten. Zo zijn er nog tal van wegen die je kunt inslaan. Maar help wel zelf de juiste beleidsvoorwaarden te creëren."

U heeft zich ook beziggehouden met Carbon capture & storage (CCS). In hoeverre is dat een oplossing voor het klimaatprobleem?

"Ik ken geen geloofwaardig scenario waarin CCS niet voorkomt als je in de buurt van de 2-graden-doelstelling wilt komen (tijdens de Klimaatconferentie in 2009 is afgesproken dat de opwarming van de aarde

beperkt wordt tot 2 graden Celsius – red.). Maar het is evident dat CCS bij de huidige CO₂-prijzen niet van de grond komt. Het heeft alleen kans van slagen als er een bonus op de CO₂-verwijdering komt."

Even terug naar de Club van Rome. Die beweerde dat de fossiele grondstoffen binnen een bepaalde tijd zouden opraken. Dat idee is achterhaald. We moeten dus niet naar een duurzame economie omdat de fossiele grondstoffen opraken maar vanwege het klimaat?

"Klopt. Vanwege het klimaat, en vanwege andere neveneffecten van diverse fossiele brandstoffen. De radioactiviteit van een kolencentrale bijvoorbeeld is groter dan die van een werkende kerncentrale. Zoals het er nu naar uitziet stijgt de temperatuur deze eeuw 4 graden. Dat is een nogal heftig scenario."

De klimaatsceptici bestrijden dat.

"Zij hebben inhoudelijk geen punt, maar ze voeren een handige campagne, die precies dezelfde is als die van de tabaksindustrie die bedreigd was: twijfel zaaien, je niks aantrekken van wetenschappelijke theorieën en consensus, maar met nep-experts en pseudowetenschap proberen aan politici en publiek het beeld op te dringen dat de wetenschap er nog lang niet uit is en dat er helemaal geen maatregelen nodig zijn. Binnenkort verschijnt van mij een boek waarin ik van het klimaatsceptisch denken gehakt maak."

Hoe heftig is het scenario als we niks doen?

"De afgelopen 8000 jaar, in het holoceen, sinds de ijstijd toen het gemiddeld 3,5 graad koeler was dan nu, heeft de mensheid zich kunnen ontwikkelen, landbouw kunnen bedrijven, en dat is voor een belangrijk deel gebeurd dankzij een betrekkelijk stabiel klimaat. We gaan nu 4 graden omhoog, in korte tijd. Dat betekent veel extreem weer, forse stijging van de zeespiegel, beperkte

FOTO: SIMONE MICHELLE DE BLOUW

CV JAN PAUL VAN SOEST

Jan Paul van Soest studeerde milieuhygiëne in Wageningen en wetenschapsjournalistiek. Hij is lid van talrijke raden en denktanks. Zijn werk is gebaseerd op het idee dat onze samenleving en economie alleen maar kunnen bloeien en groeien als de veerkracht van de aardse ecosystemen niet wordt overschreden. Zijn samenwerkingsverband De Gemeynt ontwikkelt eigen initiatieven en geeft bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties strategisch advies. Hij was onder andere lid van de Algemene Energieraad en de raad van toezicht van het Wereld Natuur Fonds Nederland en voorzitter van de Bezinningsgroep Energiebeleid. Momenteel is hij onder meer voorzitter van de raad van advies van De Groene Zaak. Hij heeft talloze artikelen en enkele boeken op zijn naam staan, waaronder *De aarde heeft koorts* (2008). In april verschijnt een nieuw boek, over klimaatscepsis.

beschikbaarheid van water, droogtes, plantensoorten die de veranderende klimaatzones niet kunnen bijbenen, ecosystemen die ontregeld raken. Mugjes en larven die door vogels gegeten worden komen in een bepaald gebied eerder uit dan de vogels er zijn geland, wat de vogelpopulatie verzwakt. Het kan ook zijn dat sommige soorten die er juist goed tegen kunnen gaan domineren. En als je in Australië gewend bent aan 40 graden in de zomer en dat wordt 45 graden, kan dat het verschil zijn tussen nog net leefbaar en dieren en mensen die kapotgaan aan de hittestress.”

Hoe voorkomen we dat?

“Niet door de zware industrie de deur uit te doen. Om de groene slag te maken hebben we juist die ongeloflijke hoeveelheid kennis, capaci-

teit, innovatie en materiaalkunde vanuit de industrie nodig. Bij de chemie, de metaal en andere industrieën zitten professionals die de productieprocessen kennen, die weten wat er allemaal voor stofjes in je materiaalstromen zitten, wat voor recycling wel en niet mogelijk is. Dat kun je van een consument niet verwachten. Het moet echt door de sectoren worden gedaan. Je kunt niet van een individu verwachten dat hij in de supermarkt met een zakjapper de *life cycle analysis* gaat zitten uitrekenen van een kopje versus een wegwerpbekertje, en dat voor alle dagelijkse boodschappen. Dat gaat niet. Dat moet voor een belangrijk deel rusten op de innovatiekracht van de industrie.”

Die innovatiekracht kan alleen gedijen bij een gezonde economische

basis. Ondertussen vecht de Europese chemie voor haar bestaan. De concurrentie uit de VS is, vanwege de lage energieprijzen dankzij schaliegas, groot.

“Je moet niet ideologisch maar idealistisch én realistisch bezig zijn. Wel vergroenen, maar de concurrentiepositie ondertussen niet uit het oog verliezen. De industrie mag best meeprofiten van de baten van duurzame energie. Dan moet de samenleving wel bereid zijn om een stukje van de investeringslasten van duurzame energie, ook als die mede ten goede komt van de industrie, voor haar rekening te nemen. Duitsland is dat deels aan het doen. De vergroeningslasten gezamenlijk dragen, dat is een interessante koers. Zie het als een energieakkoord-plus.” ■